

IJTIMOIIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNALI

ISSN 3060-5059

VOL.3 № 5

2026

SOTSIOLINGVISTIK OMILLAR TA'SIRIDA MEDIAMATNLARDA TIL TARAQQIYOTINING NAMOYON BO'LISHI: O'ZBEK VA RUS TILLARI MISOLIDA

Israil Mukaddas Irgashevna

O'zbekiston jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti, professor

Annotatsiya

Mazkur maqolada sotsiolingvistik omillarning zamonaviy mediamatnlarda til taraqqiyotiga ko'rsatadigan ta'siri o'zbek va rus tillari materiallari asosida tahlil qilinadi. Globallashuv, axborot texnologiyalarining rivojlanishi, ijtimoiy tarmoqlar, madaniyatlararo muloqot, yoshlar nutqi, siyosiy va ijtimoiy jarayonlar mediamatnlar tilida yangi leksik birliklar, qisqartmalar, neologizmlar, terminlar va uslubiy o'zgarishlarning paydo bo'lishiga sabab bo'lmoqda. Maqolada mediamatn tilining jamiyatdagi kommunikativ ehtiyojlar bilan uzviy bog'liqligi, til me'yorlari va nutq madaniyatiga ta'siri, shuningdek, o'zbek va rus tillarida kuzatilayotgan o'xshash hamda farqli sotsiolingvistik jarayonlar yoritiladi. Tadqiqot natijalari mediamatnlar til taraqqiyotining faol maydoni ekanini, ijtimoiy omillar esa til birliklarining yangilanishi va funksional kengayishida muhim ahamiyat kasb etishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar:sotsiolingvistika, mediamatn, til taraqqiyoti, o'zbek tili, rus tili, ijtimoiy omillar, mediadiskurs, neologizm, nutq madaniyati, globallashuv.

ПРОЯВЛЕНИЕ РАЗВИТИЯ ЯЗЫКА В МЕДИАТЕКСТАХ ПОД ВЛИЯНИЕМ СОЦИОЛИНГВИСТИЧЕСКИХ ФАКТОРОВ: НА ПРИМЕРЕ УЗБЕКСКОГО И РУССКОГО ЯЗЫКОВ

Исраил Мукаддас Иргашевна

Университет журналистики и массовых коммуникаций Узбекистана, профессор

Аннотация

В данной статье анализируется влияние социолингвистических факторов на развитие языка в современных медиатекстах на материале узбекского и русского языков. Глобализация, развитие информационных технологий, социальные сети, межкультурная коммуникация, молодежная речь, политические и социальные процессы способствуют появлению в языке медиатекстов новых лексических единиц, сокращений, неологизмов, терминов и стилистических изменений. В статье раскрывается тесная связь языка медиатекстов с коммуникативными потребностями общества, его влияние на языковые нормы и культуру речи, а также рассматриваются сходные и отличительные социолингвистические процессы, наблюдаемые в узбекском и русском языках. Результаты исследования показывают, что медиатексты являются активной сферой языкового развития, а социальные факторы играют важную роль в обновлении и функциональном расширении языковых единиц.

Ключевые слова:социолингвистика, медиатекст, развитие языка, узбекский язык, русский язык, социальные факторы, медиадискурс, неологизм, культура речи, глобализация.

THE MANIFESTATION OF LANGUAGE DEVELOPMENT IN MEDIA TEXTS UNDER THE INFLUENCE OF SOCIOLINGUISTIC FACTORS: A CASE STUDY OF THE UZBEK AND RUSSIAN LANGUAGES

Israil Mukaddas Irgashevna

University of Journalism and Mass Communications of Uzbekistan, Professor

Abstract

This article analyzes the influence of sociolinguistic factors on language development in modern media texts based on materials from the Uzbek and Russian languages. Globalization, the development of information technologies, social networks, intercultural communication, youth speech, political and social processes contribute to the emergence of new lexical units, abbreviations, neologisms, terms, and stylistic changes in media language. The article examines the close relationship between the language of media texts and the communicative needs of society, its impact on language norms and speech culture, as well as similar and distinctive sociolinguistic processes observed in the Uzbek and Russian languages. The findings indicate that media texts serve as an active sphere of language development, while social factors play an important role in the renewal and functional expansion of linguistic units.

Keywords: sociolinguistics, media text, language development, Uzbek language, Russian language, social factors, media discourse, neologism, speech culture, globalization.

Bugungi globallashuv va axborotlashuv jarayonlari til taraqqiyotiga kuchli ta'sir ko'rsatmoqda. Jamiyat hayotida yuz berayotgan ijtimoiy, siyosiy, madaniy, iqtisodiy va texnologik o'zgarishlar, avvalo, ommaviy axborot vositalari va raqamli media tilida o'z aksini topadi. Chunki mediamatnlar zamonaviy jamiyatning kommunikativ ehtiyojlarini ifodalovchi, ijtimoiy fikrni shakllantiruvchi va til birliklarining faol qo'llanish maydoni sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Gazeta, jurnal, televideniye, internet nashrlari, ijtimoiy tarmoqlar va bloglar tilida paydo bo'layotgan yangi so'zlar, iboralar, qisqartmalar, terminlar, neologizmlar hamda uslubiy o'zgarishlar tilning jamiyat bilan uzviy bog'liq holda rivojlanishini ko'rsatadi.

Til ijtimoiy hodisa sifatida jamiyatdagi o'zgarishlarga bevosita munosabat bildiradi. Shu jihatdan sotsiolingvistik omillar, ya'ni ijtimoiy muhit, kommunikativ vaziyat, yosh, kasb, ta'lim darajasi, madaniy aloqa, siyosiy jarayonlar, urbanizatsiya, migratsiya va texnologik taraqqiyot til taraqqiyotining muhim omillari hisoblanadi. Ayniqsa, mediamatnlarda bu omillar yanada yaqqol namoyon bo'ladi. Chunki media tili keng auditoriyaga qaratilgan bo'lib, unda adabiy til me'yorlari, so'zlashuv nutqi unsurlari, professional terminologiya, xorijiy til birliklari va zamonaviy kommunikativ tendensiyalar o'zaro qo'shilib keladi. Natijada mediamatnlar til taraqqiyotining dinamik jarayonlarini kuzatish uchun muhim lingvistik manbaga aylanadi.

O'zbek va rus tillari materiallari asosida mediamatnlarni qiyosiy o'rganish sotsiolingvistik jarayonlarning umumiy va milliy xususiyatlarini aniqlash imkonini beradi. O'zbek mediamatnlarida mustaqillik davridan keyingi ijtimoiy-siyosiy yangilanishlar, davlat tili maqomining mustahkamlanishi, milliy qadriyatlar, raqamli texnologiyalar va xalqaro aloqalar ta'sirida leksik hamda uslubiy yangilanishlar kuzatilmoqda. Rus mediamatnlarida esa global axborot oqimi, siyosiy diskurs, internet kommunikatsiyasi, yoshlar submadaniyati va ingliz tilidan kirib kelayotgan birliklar til taraqqiyotida muhim o'rin tutmoqda. Har ikki tilda mediamatnlar jamiyatdagi o'zgarishlarni tezkor aks ettiruvchi kommunikativ maydon sifatida tilning yangilanishi, moslashuvi va funksional kengayishiga xizmat qilmoqda.

Mavzuning dolzarbligi shundaki, zamonaviy mediamatnlar faqat axborot yetkazuvchi vosita emas, balki til taraqqiyotini belgilovchi ijtimoiy-lingvistik muhit sifatida ham namoyon bo'lmoqda. Media tili orqali jamiyatdagi yangi tushunchalar ommalashadi, til birliklari yangicha ma'no va uslubiy vazifa kasb etadi, nutq madaniyati va til me'yorlariga munosabat shakllanadi. Shu sababli o'zbek va rus mediamatnlarida sotsiolingvistik omillarning til taraqqiyotiga ta'sirini o'rganish zamonaviy tilshunoslik, sotsiolingvistika va media diskurs tadqiqotlari uchun muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Mazkur maqolaning maqsadi o'zbek va rus mediamatnlari misolida sotsiolingvistik omillarning til taraqqiyotiga ta'sirini tahlil qilish, mediamatnlarda yangi leksik birliklar, uslubiy o'zgarishlar, nutqiy tendensiyalar va kommunikativ jarayonlarning namoyon bo'lish xususiyatlarini aniqlashdan iborat. Tadqiqotda mediamatnlar tilidagi leksik-semantik yangilanishlar, ijtimoiy omillar ta'sirida yuzaga kelayotgan ifoda shakllari hamda o'zbek va rus tillaridagi o'xshash va farqli jihatlar qiyosiy-sotsiolingvistik nuqtayi nazardan yoritiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Sotsiolingvistik omillarning mediamatnlarda til taraqqiyotiga ta'sirini o'rganishda T.G. Dobrosklonskayaning media tili va medialingvistika haqidagi ilmiy qarashlari muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi. Olimaning "Медиалингвистика: системный подход к изучению языка СМИ" nomli tadqiqotida ommaviy axborot vositalari tili alohida lingvistik hodisa sifatida talqin qilinadi. Dobrosklonskaya mediamatnni oddiy yozma yoki og'zaki matn emas, balki axborot uzatish, ijtimoiy ongga ta'sir ko'rsatish, baholash va kommunikativ munosabatni shakllantirish vazifalarini bajaruvchi murakkab nutqiy birlik sifatida izohlaydi. Ushbu yondashuv maqola mavzusi uchun muhimdir, chunki o'zbek va rus mediamatnlarida ham til taraqqiyoti aynan ijtimoiy ehtiyoj, axborot almashinuvi va ommaviy kommunikatsiya jarayonlari bilan bog'liq holda namoyon bo'ladi. Masalan, internet nashrlari, telekanallar, bloglar va ijtimoiy tarmoqlarda qo'llanayotgan yangi so'zlar, qisqartmalar, xorijiy birliklar va publitsistik uslubga xos ifodalar tilning jamiyat bilan bevosita aloqada rivojlanishini ko'rsatadi. Dobrosklonskayaning qarashlari asosida aytish mumkinki, mediamatn til taraqqiyotining faol maydoni bo'lib, unda ijtimoiy, madaniy va siyosiy omillar til birliklarining yangilanishiga kuchli ta'sir ko'rsatadi.

Norman Faircloughning "Media Discourse" asari mediamatnlarni ijtimoiy hayot, hokimiyat munosabatlari, mafkura va kommunikativ ta'sir vositasi sifatida tahlil qilish imkonini beradi. Fairclough

mediadiskursni faqat axborot yetkazuvchi nutq shakli deb emas, balki ijtimoiy munosabatlarni aks ettiruvchi va ularni qayta shakllantiruvchi diskursiv maydon sifatida ko'radi. Bu qarash o'zbek va rus mediamatnlarida til taraqqiyotini tahlil qilishda muhimdir, chunki ommaviy axborot vositalari tilida jamiyatdagi siyosiy, iqtisodiy, madaniy va ideologik jarayonlar o'z ifodasini topadi. Masalan, "raqamli iqtisodiyot", "yashil energetika", "fuqarolik jamiyati", "axborot xavfsizligi", "искусственный интеллект", "цифровизация", "санкции", "медиапространство" kabi birliklarning faol qo'llanishi tilning yangi ijtimoiy voqeliklarga moslashayotganini ko'rsatadi. Faircloughning tanqidiy diskurs yondashuvi asosida mediamatnlardagi til o'zgarishlari shunchaki leksik yangilanish emas, balki jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlar, qadriyatlar va mafkuraviy qarashlarning tilda aks etishidir.

Allan Bellning "Language Style as Audience Design" nomli maqolasi mediamatnlar tilini auditoriya omili bilan bog'liq holda tahlil qilishda muhim ahamiyatga ega. Bellning fikricha, nutq uslubi ko'p jihatdan tinglovchi yoki o'quvchi auditoriyasiga moslashish natijasida yuzaga keladi. Bu nazariya mediamatnlar uchun ayniqsa dolzarbdir, chunki har bir media materiali ma'lum bir ijtimoiy guruh, yosh qatlam, kasbiy auditoriya yoki keng jamoatchilikka qaratiladi. O'zbek mediamatnlarida yoshlar auditoriyasiga mo'ljallangan materiallarda so'zlashuv uslubi, inglizcha qisqartmalar, internet slengi va emotsional ifodalar ko'proq uchrasa, rasmiy axborot matnlarida me'yoriy adabiy til, terminologik aniqlik va betaraf uslub ustunlik qiladi. Rus mediamatnlarida ham xuddi shunday holat kuzatiladi: siyosiy tahliliy matnlarda rasmiy-publitsistik uslub, ijtimoiy tarmoqlar va bloglarda esa norasmiy, ekspressiv va kodlar aralashuvi kuzatiladigan nutq shakllari keng qo'llanadi. Bellning auditoriyaga moslashuv nazariyasi shuni ko'rsatadiki, mediamatnlarda til taraqqiyoti faqat ichki lingvistik qonuniyatlar bilan emas, balki o'quvchi ehtiyoji, kommunikativ vaziyat va ijtimoiy guruhlar ta'siri bilan ham belgilanadi.

William Labovning "*Sociolinguistic Patterns*" asari til o'zgarishlarini ijtimoiy omillar bilan bog'lab o'rganishning klassik manbalaridan biri hisoblanadi. Labov til variativligini yosh, ijtimoiy qatlam, hudud, kasb, kommunikativ vaziyat va nutqiy muhit bilan aloqador hodisa sifatida tahlil qiladi. Uning sotsiolingvistik qarashlari mediamatnlar tilidagi farqlanish va yangilanishlarni izohlashda ham muhimdir. Chunki ommaviy axborot vositalari tilida turli ijtimoiy qatlamlarga mansub nutq shakllari, hududiy va madaniy xususiyatlar, yoshlar nutqi, kasbiy terminlar hamda xalqaro so'zlashuv birliklari o'zaro aralashib keladi. O'zbek mediamatnlarida mustaqillik, milliy qadriyatlar, davlat tili, modernizatsiya va raqamli texnologiyalar bilan bog'liq birliklarning faollashuvi til taraqqiyotining ijtimoiy asoslarini ko'rsatsa, rus mediamatnlarida global siyosiy jarayonlar, texnologik rivojlanish va internet madaniyati bilan bog'liq birliklarning ko'payishi xuddi shunday jarayonni namoyon etadi. Labovning nazariyasi asosida mediamatnlarni tahlil qilish til taraqqiyotini jamiyatdagi real kommunikativ ehtiyojlar, ijtimoiy farqlanish va nutqiy variativlik bilan bog'liq holda tushunishga yordam beradi.

Yuqoridagi adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, mediamatnlar zamonaviy til taraqqiyotini o'rganishda eng faol va sarmahsul lingvistik manbalardan biridir. Dobroslonskaya **media tilini** mustaqil tadqiqot obyekti sifatida asoslab bersa, Fairclough **media diskursning** ijtimoiy va mafkuraviy xususiyatlarini ochib beradi. Bell mediamatnlarda uslubiy moslashuv auditoriya bilan bog'liqligini ko'rsatsa, Labov til o'zgarishlarini ijtimoiy omillar va nutqiy variativlik asosida izohlaydi. Ushbu qarashlar o'zbek va rus mediamatnlarida sotsiolingvistik omillar ta'sirida yuzaga kelayotgan leksik, uslubiy va kommunikativ o'zgarishlarni ilmiy asosda tahlil qilish imkonini beradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda asosiy metod sifatida qiyosiy-sotsiolingvistik tahlil metodidan foydalanildi. Ushbu metod o'zbek va rus tillaridagi mediamatnlarda sotsiolingvistik omillar ta'sirida yuzaga kelayotgan til o'zgarishlarini aniqlash, ularni qiyoslash hamda umumiy va farqli jihatlarini ilmiy asosda izohlash imkonini beradi. Tadqiqot jarayonida internet nashrlari, ommaviy axborot vositalari, ijtimoiy tarmoqlar, publitsistik maqolalar va axborot materiallarida qo'llanayotgan leksik birliklar, neologizmlar, terminlar, qisqartmalar, xorijiy so'zlar, so'zlashuv uslubiga xos birliklar va ekspressiv ifodalar tahlil obyekti sifatida olindi.

Qiyosiy-sotsiolingvistik tahlil metodi asosida mediamatnlarda til taraqqiyotiga ta'sir qiluvchi asosiy ijtimoiy omillar — globallashuv, raqamli kommunikatsiya, siyosiy jarayonlar, madaniyatlararo aloqa, yoshlar nutqi, kasbiy sohalar taraqqiyoti va auditoriya ehtiyojlari nuqtayi nazaridan o'rganildi. Bunda o'zbek va rus mediamatnlarida uchraydigan yangi til birliklarining paydo bo'lish sabablari, ularning qo'llanish chastotasi, kommunikativ vazifasi va uslubiy xususiyatlari tahlil qilindi. Shuningdek, mediamatnlarda rasmiy, publitsistik, so'zlashuv va internet nutqiga xos unsurlarning o'zaro aralashuvi til taraqqiyotining muhim belgisi sifatida baholandi.

Mazkur metod orqali o'zbek va rus tillaridagi mediamatnlar tilida kuzatilayotgan o'xshash jarayonlar, jumladan, ingliz tilidan kirib kelayotgan birliklarning faollashuvi, raqamli texnologiyalar bilan bog'liq terminlarning keng qo'llanishi, ijtimoiy-siyosiy tushunchalarning ommalashuvi hamda auditoriyaga moslashgan uslubiy shakllarning ko'payishi aniqlanadi. Shu bilan birga, har bir tilning milliy-madaniy xususiyatlari, adabiy til me'yorlari va kommunikativ an'analari bilan bog'liq farqli jihatlar ham tahlil qilinadi. Natijada qiyosiy-sotsiologik tahlil metodi mediamatnlar orqali til taraqqiyotining ijtimoiy asoslarini aniqlashda samarali ilmiy yondashuv sifatida namoyon bo'ladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbek va rus mediamatnlarini sotsiologik nuqtayi nazardan tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, zamonaviy **media tili** jamiyatdagi ijtimoiy, siyosiy, madaniy va texnologik o'zgarishlarni tezkor aks ettiruvchi faol kommunikativ maydon hisoblanadi. Mediamatnlarda til taraqqiyoti, avvalo, yangi leksik birliklarning paydo bo'lishi, mavjud so'zlarning yangi ma'nolarda qo'llanishi, xorijiy til birliklarining kirib kelishi, qisqartmalar va terminlarning ommalashuvi, shuningdek, rasmiy va norasmiy nutq uslublarining aralashuvi orqali namoyon bo'ladi.

Birinchidan, globallashuv va raqamli texnologiyalar ta'sirida o'zbek va rus mediamatnlarida yangi terminlar va xalqaro so'zlarning faollashuvi kuzatiladi. O'zbek mediamatnlarida "raqamli iqtisodiyot", "sun'iy intellekt", "onlayn ta'lim", "startup", "blogger", "kontent", "platforma", "mobil ilova", "kiberxavfsizlik", "elektron hukumat" kabi birliklar keng qo'llanmoqda. Masalan, "Raqamli iqtisodiyot sharoitida elektron xizmatlar sifati oshirilmoqda" mazmunidagi xabarlar tilida iqtisodiyot, texnologiya va boshqaruv sohalariga oid terminlar bir matn doirasida birlashadi. Rus mediamatnlarida esa "цифровизация", "искусственный интеллект", "онлайн-образование", "стартап", "блогер", "контент", "платформа", "кибербезопасность", "электронное правительство" kabi birliklar faol ishlatiladi. Bu holat har ikki tilda texnologik taraqqiyot **leksik tizimning yangilanishiga ta'sir ko'rsatayotganini** ko'rsatadi.

Ikkinchidan, mediamatnlarda ingliz tilidan kirib kelgan birliklarning faollashuvi kuzatiladi. O'zbek mediamatnlarida "brend", "trend", "marketing", "menejment", "layk", "post", "repost", "stories", "podkast", "influenser" kabi so'zlar ayniqsa internet nashrlari va ijtimoiy tarmoqlarda keng qo'llanadi. Masalan, "Yangi brend mahsulotlari ijtimoiy tarmoqlarda trendga chiqdi" kabi jumalalarda inglizcha birliklar o'zbekcha grammatik qurilish ichida ishlatiladi. Rus mediamatnlarida ham "бренд", "тренд", "маркетинг", "менеджмент", "лайк", "пост", "репост", "сторис", "подкаст", "инфлюенсер" kabi birliklar rus tili fonetik va grammatik tizimiga moslashgan holda qo'llanadi. Masalan, "Инфлюенсеры активно продвигают новый бренд в социальных сетях" jumlasida inglizcha kelib chiqishga ega birliklar ruscha gap tuzilmasiga moslashgan. Bu jarayon til taraqqiyotida leksik o'zlashmalarning **ijtimoiy ehtiyojlar ta'sirida kengayib borayotganini** ko'rsatadi.

Uchinchidan, siyosiy va ijtimoiy jarayonlar ham mediamatnlar tilining yangilanishiga ta'sir ko'rsatmoqda. O'zbek mediamatnlarida "ochiqlik siyosati", "jamoatchilik nazorati", "fuqarolik jamiyati", "ijtimoiy himoya", "gender tengligi", "yoshlar siyosati", "mahalla tizimi", "kambag'allikni qisqartirish", "inson qadri" kabi birliklar ko'p uchraydi. Bu birliklar jamiyatdagi ijtimoiy-siyosiy islohotlar va davlat boshqaruvidagi yangi yondashuvlarning tilda aks etayotganini ko'rsatadi. Rus mediamatnlarida esa "общественный контроль", "гражданское общество", "социальная поддержка", "гендерное равенство", "молодежная политика", "социальная защита", "информационная безопасность" kabi birliklar faol qo'llanadi. Har ikki tilda bunday birliklarning ommalashuvi mediamatnlar tilining jamiyatdagi dolzarb **jarayonlar** bilan bevosita bog'liqligini tasdiqlaydi.

To'rtinchidan, yoshlar nutqi va internet kommunikatsiyasi mediamatnlarda yangi uslubiy shakllarning paydo bo'lishiga sabab bo'lmoqda. O'zbek ijtimoiy tarmoqlari va internet OAVlarida "zo'r kontent", "viral video", "obuna bo'ling", "kommentda yozing", "layk bosing", "trenddagi mavzu", "memga aylandi" kabi ifodalar tez-tez uchraydi. Bu birliklar asosan yoshlar auditoriyasiga yo'naltirilgan matnlarda qo'llanadi va matnning norasmiy, yaqin, muloqotga chorlovchi ohangini kuchaytiradi. Rus mediamatnlarida ham "вирусное видео", "поставьте лайк", "напишите в комментариях", "подпишитесь на канал", "мем стал популярным", "трендовая тема" kabi ifodalar faol ishlatiladi. Bunday misollar mediamatnlar tilida auditoriyaga moslashish, muloqotga yaqinlashish va norasmiy uslubning kuchayishini ko'rsatadi.

Beshinchidan, mediamatnlarda qisqartmalar va ixcham ifodalar kengayib bormoqda. O'zbek mediamatnlarida "OAV", "IT", "OTM", "DTM", "YAIM", "BMT", "YHXX", "ID-karta", "QR-kod" kabi qisqartmalar ko'p uchraydi. Ular axborotni tez, ixcham va rasmiy shaklda yetkazishga xizmat qiladi. Rus

mediamatnlarida esa “СМИ”, “ИТ”, “БВР”, “ООН”, “QR-код”, “ID-карта”, “ИИ”, “НКО” kabi qisqartmalar faol qo‘llanadi. Qisqartmalarining ko‘payishi media tilining tezkorlik, ixchamlik va axborot zichligiga intilayotganini ko‘rsatadi.

Oltinchidan, mediamatnlarda rasmiy va norasmiy uslub elementlarining aralashuvi kuzatilmoqda. Masalan, o‘zbek internet maqolalarida “mutaxassislar fikricha”, “rasmiy ma’lumotlarga ko‘ra”, “foydalanuvchilar esa bu holatni qizg‘in muhokama qilmoqda” kabi jumlar bir matn doirasida rasmiy axborot va ijtimoiy tarmoq nutqini birlashtiradi. Rus mediamatnlarida ham “по данным экспертов”, “официальные источники сообщили”, “пользователи активно обсуждают ситуацию в сети” kabi ifodalar shunga o‘xshash uslubiy aralashuvni yuzaga keltiradi. Bu holat zamonaviy mediamatnlar faqat rasmiy-publitsistik uslub doirasida qolmay, balki internet muloqoti, ommaviy nutq va auditoriya bilan bevosita aloqa unsurlarini ham o‘zlashtirayotganini anglatadi.

Yettinchidan, o‘zbek va rus mediamatnlarida baholovchi va emotsional-ekspressiv birliklar faol ishlatilmoqda. O‘zbek mediamatnlarida “dolzarb muammo”, “keskin munosabat”, “jiddiy o‘zgarish”, “muhim tashabbus”, “kutilmagan holat”, “qizg‘in muhokama” kabi birliklar ko‘p uchraydi. Rus mediamatnlarida esa “актуальная проблема”, “резкая реакция”, “серьезные изменения”, “важная инициатива”, “неожиданная ситуация”, “горячее обсуждение” kabi birliklar qo‘llanadi. Bunday birliklar axborotning faqat xabar berish emas, balki baholash, ta’sir o‘tkazish va o‘quvchi munosabatini shakllantirish vazifasini ham bajarishini ko‘rsatadi.

Tahlillar asosida quyidagi natijalarga kelindi. Birinchidan, o‘zbek va rus mediamatnlarida til taraqqiyoti ijtimoiy hayotdagi o‘zgarishlar bilan bevosita bog‘liq holda kechmoqda. Ikkinchidan, har ikki tilda raqamli texnologiyalar, internet kommunikatsiyasi va globalashuv ta’sirida yangi leksik birliklar soni ortib bormoqda. Uchinchidan, ingliz tilidan kirib kelayotgan o‘zlashmalar o‘zbek va rus mediamatnlarida faol qo‘llanib, milliy tillarning grammatik va uslubiy tizimiga moslashmoqda. To‘rtinchidan, siyosiy, ijtimoiy va madaniy jarayonlar mediamatnlarda yangi tushunchalar va ifoda shakllarini yuzaga keltirmoqda. Beshinchidan, yoshlar nutqi va ijtimoiy tarmoq kommunikatsiyasi mediamatnlar tilida norasmiylik, ekspressivlik va auditoriyaga yaqinlashish tendensiyasini kuchaytirmoqda. Oltinchidan, qisqartmalar, terminlar va ixcham ifodalar media tilining tezkorlik va axborot zichligi talablariga moslashayotganini ko‘rsatmoqda.

O‘zbek va rus mediamatnlari misolida olib borilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, zamonaviy axborot makonida til taraqqiyoti jamiyatdagi ijtimoiy, siyosiy, madaniy va texnologik jarayonlar bilan bevosita bog‘liq holda kechmoqda. Mediamatnlar bugungi kunda nafaqat axborot yetkazuvchi vosita, balki til birliklarining yangilanishi, ommalashuvi va funksional kengayishini ta’minlovchi faol kommunikativ maydon sifatida namoyon bo‘lmoqda. Umuman olganda, sotsiolingvistik omillar mediamatnlarda til taraqqiyotining muhim harakatlantiruvchi kuchi hisoblanadi. O‘zbek va rus tillari misolida kuzatilgan jarayonlar shuni ko‘rsatadiki, til jamiyatdagi o‘zgarishlarga moslashuvchi, yangi kommunikativ ehtiyojlarga javob beruvchi va doimiy rivojlanib boruvchi ijtimoiy hodisadir. Shu sababli mediamatnlarni sotsiolingvistik yondashuv asosida o‘rganish zamonaviy tilshunoslikda til taraqqiyotining real holati, ijtimoiy asoslari va istiqbolli tendensiyalarini aniqlashda muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Добросклонская Т.Г. Медиалингвистика: системный подход к изучению языка СМИ: современная английская медиаречь. – М.: Флинта; Наука, 2008. – 263 с. – URL: Медиалингвистика: системный подход к изучению языка СМИ
2. Fairclough N. Media Discourse. – London: Edward Arnold, 1995. – 214 p. – URL: Media Discourse
3. Bell A. Language Style as Audience Design // Language in Society. – 1984. – Vol. 13. – No. 2. – P. 145–204. – URL: Language Style as Audience Design
4. Labov W. Sociolinguistic Patterns. – Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1973. – 344 p. – URL: Sociolinguistic Patterns
5. Fairclough N. Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research. – London; New York: Routledge, 2003. – 270 p. – URL: Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research
6. Suprun L., Yanenko M., Petruchak L., Vasilyeva V., Tamazian G. A Systematic Approach to the Media Language Study Based on Media Linguistics // Revista EntreLinguas. – 2021. – URL: A Systematic Approach to the Media Language Study Based on Media Linguistics